

PRILOG O SLIKARU BRODOVA IVANKOVIĆU

JOSIP LUETIC

Svojim dosadašnjim radovima o pomorskom kapetanu Vasu Ivankoviću nastojao sam i pokušao osvijetliti njegov slikarski opus samo ukoliko je to bilo najpotrebnije da bude ucrtan u okvir našeg slikarstva XIX stoljeća.¹⁾

Zapažen prilog o toj temi je dao i Ignatije Zloković koji je na dubrovačkom Savjetovanju sekcije pomorskih muzealaca 1957. godine govorio, a zatim i pisao o Ivankovićevu porijeklu,²⁾ a nedavno je Vanda Ekl uzela u razmatranje Ivankovićeva platna.³⁾

1) Da li je Ivanković umjetnik, Dubrovački vjesnik, Dubrovnik broj 144/1952.

Pomorac slikar, Čuvar Jadrana, Split br. 248/1953.

Iz dopisivanja bokeljskog (?) slikara kapetana B. Ivankovića, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru V/1957, str. 219.

Zaboravljeni slikar; povodom izložbe slika kap. Bartula Ivankovića, Dubrovački vjesnik, Dubrovnik 13. XII 1957.

Kap. Bartul Ivanković, slikar jedrenjaka, Mornarički glasnik, Split, br. 2/1958, str. 207.

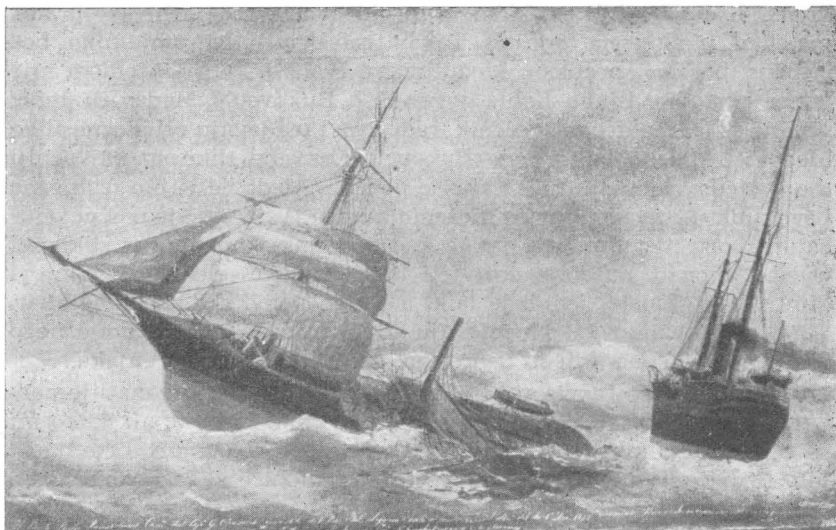
Kap. B. Ivanković naš najplodniji umjetnik-portretist brodova, Pomorstvo br. 1—2, Rijeka 1958, str. 45.

Kap. Bazi Ivanković, naš istaknuti slikar jedrenjaka XIX stoljeća, Pomorski zbornik JAZU, Zagreb 1962, str. 1891—1895.

2) I. Zloković, Tragom slikara Ivankovića, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, VII/1958, Dubrovnik.

3) V. Ekl, More - tema i sadržaj našeg slikarstva, Pomorski zbornik JAZU, Zagreb 1962, str. 532; između ostalog piše o Ivankoviću ovo: »Bili bismo nepravedni prema entuzijazmu jednog Bartula Ivankovića (rođen u Herceg-Novom, živio u Trstu druge polovine XIX st.), kad bismo prošli mimo njegovih platna s uzburkanim, valovitim morem koji nose škune, jedrenjake i brodove. Slikarski talent, profesionalna stručnost tog kapetana i život ispunjen doživljajima na dugim plovidbama urodili su brojnim portretima brodova u prirodi, na čudljivom elementu mora, koji su više opis plovećeg životnog prostora negoli likovni prijevodi morskog pejzaža. Reprodiktivni je i likovni interes usredotočen u stručnom opisu detalja na objektu, jer su profesionalno iskustvo i model njegovo uporište a i cilj. Ta se tačnost produžuje i na pravilnoj i vjenodostojnoj deskripciji mora katkad zaustavljenoj na pojedinostima bez osobite brige na likovnu cjelinu.« Osim članaka o Ivankoviću spomenutih u ovom prilogu vidi:

U nastojanju da nešto više istražim Ivankovićev život i njegovo slikarsko djelovanje obišao sam Hercegnovi, Veli i Mali Lošinj, Piran i Rijeku, pa svoja dosadašnja izlaganja nadopunjujem na ovom mjestu nekim novim momentima, a u prilogu objavljujem nekoliko njegovih ili njemu upućenih do sada još neobjavljenih pisama računa i priznanica.⁴⁾

V. Ivanković, *Sudar parobroda s jedrenjakom* (Pomorski muzej Jugoslavenske akademije u Dubrovniku)

Međutim, prije nego što iznesem novu arhivsku građu o Ivankoviću, potrebno je da ovdje učinim neke napomene.

Motiv mora i jedrenjaka na njemu privlačili su mnoge slikare, koji su nam ostavili bogatu umjetničku i kulturno-historijsku baštinu

Izložba B. Ivankovića — pomorca slikara, prospekt-katalog, Narodni muzej u Rijeci, Rijeka 1958.

Vodič Pomorskog muzeja u Kotoru, Kotor 1961.

Slikarstvo XIX. stoljeća u Hrvatskoj, Galerija slika grada Zagreba »Benko Horvat«, Katalog, Zagreb 1961.

- 4) Ane Čeranić rođ. Ivanković iz Herceg-Novog tvrdi, da B. Ivanković nije rodom iz Herceg-Novog. U njenom rodu nije bio nitko s imenom Vaso. Slikarstvom se bavio njen stric Đorđe Ivanković, koji je kao brodovlasnik živio u Trstu i umro 1902. godine. Slikarica je bila i njena tetka po ocu Marija Ivanković, žena kap. Mila Milišića. U Malom Lošinj sam naišao na Ivankovićeve suvremenika kap. Mata Verbara, rođena u Malom Lošinj 1874, koji mi je ispričao, da je 1892. godine boravio u Trstu s jedrenjakom »Cermına«, pod zapovjedništvom kapetana Jadrošića, te imao prilike vidjeti i neposredno upoznati slikara kap. Ivankovića, kako iz prirode slika taj jedrenjak.

iz ovog tematskog slikarstva. Ali, slikanje jedrenjaka ili parobroda s njihovim elementom mora i atmosferija iziskivalo je i iziskiva posebnu tehničku vještinu, a posebno i nadasve stručno predznanje nautičke i brodograđevne znanosti, a na prvom mjestu poznavanje nauke o brodu uopće. Zbog toga je bilo riskantno slikati-portretirati brod koji se je slikao po narudžbi brodovlasnika, zapovjednika ili pomoraca uopće. Njihove kritike i stručne zamjerke tehničkoj izradi brodskih detalja bili su, kako je to vidljivo iz naše arhivske građe, ponekad uistinu na mjestu. Takovi su detalji za umjetnika bez sumnje, poseban problem. Međutim, za Ivankovića taj problem nije uopće postojao. Ljubo Babić govoreći o Bukovcu i Medoviću kaže: »Jedno je laik, a drugo svećenik, radi toga i uspjevaju religiozne slike Medoviću daleko bolje nego Bukovcu. Crkvene slike su najvažniji dio u Medovićevu opusu.« Kako je poznato Medović je bio franjevac i svećenik. A, za Ivankovića možemo kazati: Ivanković je naš najznačajniji portretist brodova, jer je kao pomorski kapetan, uz slikarski osjećaj, mogao najbolje doživjeti brod u svom elementu mora i atmosferija. Zaista, jedno je laik, a drugo pomorski kapetan-slikar. Zbog toga Ivankoviću i uspjevaju slike brodova daleko bolje nego mnogim slikarima koji su u prošlom stoljeću slikali jedrenjake.

Ivanković se razvio u samostalnu vrst slikarskog zanatlije-portretiste jedrenjaka i parobroda s mnogo rutine i ukusa, ali, kako mi se čini, s malo invencije i s nedostatkom neposredne slikarske darovitosti. Njegov ateljer je bio neka vrst radionice slika po narudžbi. Jedini motiv koje on prenosi na platno je **b r o d**, jer ga, kao bivšeg pomorskog kapetana duge plovidbe, nadasve zanimaju i privlače jedrenjak i parobrod. On u svojim slikama prikazuje prizore iz svakidašnjeg pomorskog života: jedrenje, križanje, sidrenje, čekanje na vez, itd, a brodove slika prirodno i neusiljeno. Ivanković je bio i ostao sve do naših dana naš najplodniji, najznačajniji i najizrazitiji specijalista-portretista brodova. On je u svom vremenu majstor mediteranskog ranga, koji radi u Trstu u kojem pristaju jedrenjaci različitih nacija. Brodove je smještao u vedre, tmurne i olujne, kišovite i maglovite, snježne i sunčane, sparne i studene atmosfere.

Ivanković je, dosada bez sumnje, najveća ličnost u našem marino-slikarstvu brodova na moru XIX stoljeća, koji nam je ostavio izvanrednu dokumentaciju iz ovog područja. Slikajući brodove na svom elementu on nam prikazuje more i u njegovoj smirenoj ljepoti i u dramatičnoj uzburkanosti (u sunčanoj tišini, u sumraku i mjesečini) u vedroj uznemirenosti, u buri i oluji. Ivankoviću se mora priznati tehnička vještina u prikazivanju tipova brodova kojom se služio zato, da bi kod naručioca postigao što veću dopadljivost. Baš zato i većina njegovih slika izgleda kao stereotipni i sladunjavi prikazi »plavog mora« i »bijelih jedara«. No, on je bio prisiljen da tako radi, jer je živio isključivo od slikarstva, pa je morao da zadovolji ambicije i zahtjeve naručitelja. Njegova platna na kojima je tačno i, kako mi se čini, slikarski zanimljivo, prikazao čitave serije brodove,

predstavljaju za našu pomorsku povijest značajni kulturno-historijski materijal.

Ivankovićevi se radovi ističu preciznošću crteža, velikom erudicijom u poznavanju takelaže i manevriranja brodom, utjecaja atmosferskih prilika na brod itd. Njegova djela imaju veću vrijednost kao kulturno-historijska svjedočanstva, nego kao izrazita slikarska djela određenih umjetničkih vrednota. Osim toga treba naglasiti, da su njegove slike prožete i lirskim realizmom. Naslikao je mnogo-brojna ulja na platnu ponajviše stereotipna u nježnosti i ljupkosti, ali ipak ukusno i veoma vješto. Nastojao je da bude što vjerniji tumač konstrukcije i izgleda jedrenjaka i parobroda. U realističkoj modelaciji jedrenjaka ispoljuje se njegovo veoma solidno poznavanje brodogradnje i nauke o brodu uopće. Njegovi mnogobrojni radovi, iako ne posjeduju invencioznu ljupkost, imaju prirodna i svježja realistička obilježja. Preko njegovih ulja zacijelo je najdokumentarnije likovno prikazan naš pomorski život druge polovine XIX stoljeća.

Pregledavajući Ivankovićeve slike na koje smo naišli skoro u svim značajnijim primorskim mjestima od Kotora do Trsta, većina se njegovih radova može inventarnim jezikom opisati uglavnom ovako:

Namaz žitkih boja i uopće izradba su mu glatki. Sva su mu platna u keil-rami. Slikar je na dnu skoro svake slike napisao legendu o brodu i kapetanu, a redovno je u desnom donjem uglu signirao: B. Ivancovich i godinu izradbe. Kod većine slika dominira plava boja neba, dočim redovno u prvom planu prevladava crna boja ili tamna sivost brodskog trupa. More mu je ponajviše sivo-plavo. Na horizontu brdovita obala s oblacima. Obično u drugom i u trećem planu slika u daljini jedrenjake, parobrode i jahte. Boje su opisne.

Na kraju ovog novog prihoda, da bi smo što bolje upoznali Ivankovićeve slikarski rad, objavljujem u izvacima ili in extenso nekoliko njegovih originalnih pisama, kao i neka pisma upućena njemu, koja se nalaze u Pomorskom muzeju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku.

Ova nam nova izvorna arhivska građa donosi zanimljive kvantitativne i kvalitativne podatke o Ivankovićevom slikarskom djelovanju u Trstu. Te nove vijesti bacaju dosta jasnog svijetla, pa nam reljefno pričaju o njegovom slikarskom djelovanju i pomalo nas upoznavaju s njime kao čovjekom.

Dosad sam Ivankovićeve pisma, na zahtjev izdavača, objavljivao u slobodnom prijevodu; međutim smatram, da je potrebno barem neka pisma objaviti u jeziku kojim se služio u svom dopisivanju s naručiteljima slika, jer će i ta okolnost sigurno biti od posebnog značaja za budućeg biografa i za svakog koji se zanima njegovim slikarskim opusom.

DOKUMENTI

1. N. 135 . 136

promemoria

*Sul Sig Cap Braili*⁵⁾

Quadri ad olio rappresentanti

il Bark Aus. Sara f. 30.—

il Bark Aus. Jared „ 30.—

F. 60.—

Trieste li 30 novembre 1867

Ivancovich

2. Orebich 21. III 1869.

Signor G. Bielich — Ragusa

»..... Da Trieste ci fecero sapere che pella riproduzione dei 14 navigli vorebbero f. 20 per cadauno quadro. Forse si potrebbe ottenere in meno due o tre fiorini ancona. Communicate intanto ai signori azionisti di Ragusa perche a secondo dei loro desiderii possiamo provvedere.....«

Pell' Associazione Marittima di Sabioncello
Dr. Ivaniscevich

(Prijeписna knjiga A.M.S. X a. 1869. str. 257. — Pomorski muzej JAZU Dubrovnik.)

3. Orebich 30. III 1869.

Signor Ivancovich — Trieste

»Essendo stati autorizzati per parte di alcuni signori azionisti di riprodurre le pitture di Eva, Seth, Mathusalem, Sara, e Lam e ch, però al prezzo di f. 17 ognuno, vi preghiamo di volerci determinare se sareste propenso di accettare detto col pagamento indicatovi. In attesa di vostro riscontro con stima vi salutiamo.«

Pell' Associazione Marittima di Sabioncello
G. Dr. Ivaniscevich

(Prijeписna knjiga A.M.S. Ser. X a. str. 289. Pomorski muzej JAZU Dubrovnik.)

4. Orebich 19. V 1869.

Signor Ivancovich — Trieste

»Con precedente nostra..... Vi abbiamo autorizzato di riprodurci alcuni legni sociali, però al prezzo di fo. 25 l'uno. A tale nostro scritto non abbiamo avuto nessun riscontro, e riteniamo vi siete assunto il lavoro. Essendo però dette pitture commissionate per parte di alcuni nostri azionisti di Ragusa, così questi hanno disposto l'invio (?) dei quadri mediante noto sig. Albertini ed il quale.....l' importo di soli f. 20 per ognuno e la differenza sino a f. 23 vi sarà da noi soddisfatta appena ci darete avviso della eseguita commissione. Con piena stima.....«

Pell' Associazione Maritt. di Sab.
Dr. Ivaniscevich

⁵⁾ Priloženi dopisi pohranjeni su u Arhivu Pomorskog muzeja Jugoslavenske akademije u Dubrovniku pod signaturom A/XIX/3 II. Kap. Ivan Braili je 1868. godine bio zapovjednik barka »Jared«, Pelješkog pomorskog društva.

5. Trieste li 10 luglio 1869.

Spettabile Associazione Marittima di Sabioncello

»Ultimati i cinque quadri ordinatimi, li ho consegnati al Sig. Albertini dal quale ho ricevuto i Cento fiorini, egualmente ho finito anche i due altri quadri, che pure mi hanno ordinato, cio è del Bark A d a m o ed Eva, ed oggi ancora li consegnerò al Sig. S. CLESCOVICH, in tanto loro spedisco il rottolo contenente i due disegni che conpiaceranno ritirare.

Il residuo importo dei cinque suacenati, unitamente a quello dei due ultimi consegnati al Sig. Clescovich conpiaceranno farmi pervenire. Mi lusingo poi che tanto i primi che questi ultimi riesciranno di prima loro sadisfazione avendoli eseguiti con tutta l'accuratezza possibile, onde conservarmi sempre la benevolenza della rispettabile asoziazione. Il prezzo di questi ultimi potranno farle eguali a quelle di cinque trattandosi che anche questi furono riprodotti da altro disegno non disegnati dal vero, quantunque corretti di me nella velatura come osserveranno a suo tempo.

A tutti poi ho messo le soliti suasi delle quali il loro capitano Sig. F. S T U C H quando per la prima volta mi parlò di questa ordinazione mi aveva detto che si trattava di farli senza le suase; Se cio in seguito non si parlo di questo, io sull' incertezza, vollì metterli, e loro Signori, se intendevano con suasa, o senza potranno, (o, no) aggiungere il costo di queste consistente in fiorini 2 e 20/00 per ciascuna, ma ripetocche essendo questo un caso dubbioso, e dubbioso per mia dimenticanza, non intendo vincolarli, ma rimetto a pieno loro arbitrio, onde non venghi sinistramente interpretato questa differenza, a dimenticanza, che piuttosto preferisco soportare il sacrificio.

Con distinta stima mi dihiaro di loro signori

Divotissimo servo
B. Ivancovich

6. Orebich 20. IV 1870.

Signor B. Ivancovich — Trieste

»Siami in possesso di stimat. vostra 14 corr. a cui compiegato eravi il dessegno a lapis di Arfacsad. Trovandosi d'accordo colle vostre spiegazioni non crediamo di respingervi il quadro. Ci farete il piacere di produrre due copie di P E L E G. Con stima vi salutiamo.....«

Pell' Ass. Maritt. di Sabioncello

7. No 324

promemoria

per la Spett. Ass.ne Marittma di Sabioncello

Quadro ad olio rafigurante il Bark Aus. ung. »TARE«.... f. 30.—
Trieste li 13 Gennajo 1870.

Ivancovich

Pel Bark »RUBEN« da eseguirsi..... F. 30.—

Sarà compiacuto lo Spett. Stabilimento commerciale di esborsare al Sig. Ivancovich f. 60 per sopradetti lavori.

14/I 1870.

Dr Ivaniscevich

Saldato

B. Ivancovich

8. Trieste li 26. Aprile 1870.

Spettabile Ass Maritt. di Sabioncello, Orebich

»Ricontrando la favorita Loro lettera del 20 Corrente, senza replica sull'beninteso contenuto della rrelativo all'ARFAC SAD.

Eseguirò due copie del PELEG montre con profonda stima mi dichiaro di Loro Signori.

Devotiss^{mo} servo
B. Ivancovich

9. Trieste li 22 Ottobre 1870.

Spettabile Direzione dell'Associaz^{ne} Maritt.^{ma} di Sabioncello

Ho dipinto il quadro raffigurante il Bark della Spettabile Società S E R U G, e fra due giorni che sara bene assiuato lo porterò in Scrittorio del Sig. S. Clescovich per essere spedito col primo bastimento della società stessa che dovrà toccare Orebich.

Quantunque la Spettabile direzione mi ha favorito fiorini trenta acconto dei lavori che avrei eseguiti, e per conseguenza dovrebbero essere trattenute da questo primo lavoro, tuttavia stante i pochi lavori che ho avuto quest Estate, sarei a pregare la Spettabile Direzione di concedermi per favore che i sudetti trenta fiorini che sono debitore venghino pareggiati con posteriori lavori, ed intanto abbiano la compianza di dar l'ordine, che mi venghi pagato l'importo di questo quadro, mentre grato del favore, che mi lusingo vogliano accordarmi, con profonda stima posso al piacere di dichiararmi di loro Signori

Devotiss^{mo} servo
B. Ivancovich

PS. ho ramemorato al loro capitano sig. PUSSICH di spedire una piccola fotografia del Bark di BREMENHAVEN onde dietro questa fare il ritratto di quel naviglio.

10. Orebich 26. X 1870.

Signor Dom. P U S I C H — Bremenhafen⁶⁾

»..... Vi scrissimo con precedenti nostre di farci due fotografie d' I S A C; una in cantiere e la seconda in mare pronto alla vela. Quest' ultima spedirete pure al pittore Bart. Ivancovich presso S. Clescovich.....«

Pell' Ass. Maritt. di Sabioncello
Dr. Ivaniscevich

(Prijepisna knjiga A.M.S. iz 1870. str. 216. Ser. X. o. Pomorski muzej JAZU Dubrovnik.)

11. Trieste li 22 Dicembre 1870.

Spettabile Assoz^{ne} Maritt^a di Sabioncello

»In riscontro alla favorita 13. corr^{te} unico promemoria pei due quadri eseguiti dai quali come osserveranno ho detratto i fio. 30 che gentilmente mi avevano favorito de scorso luglio per acconto dei lavori che avrei eseguito per la spettabile società e pei quali ringrazio, pregando pel residuo di dare l'ordine relative previa presentazione come al solito.

Augurando ogni prosperità e felicità feste Nattalizie ed al Capo d'anno con profonda stima mi dichiaro di loro Signori

Devotiss^o servo
B. Ivancovich

⁶⁾ Kap. Dom. Pušić zapovjednik barka »Izak« Pelješčkog pomorskog društva. Nadzirao izgradnju barka u Bremenhafenu 1870. godine.

12. Sono Fiorini Trenta Valuta Aust^a, che ricevo dal Sig. Cav. de Fouque e questi per valore di un quadro rappresentante il »Sedmi Dubrovački« da me pagato al Sig. Basile Ivancovich.
Trieste 8. Agosto 1871.

Per Spirid. Clescovich
Enrico Citter

(Arhiv »Dubrovačkog pomorskog društva«. Pomorski Muzej Dubrovniki)

13. N. 359.

promemoria

per la Spettabile Associazione Marittima di Ragusi Quadro ad olio raffigurante il Bark Aus. PETI DUBROVAČKI.... f. 30.—

Trieste li 28. settembre 1871.

Ivancovich

(Arhiv »Dubrovačkog pomorskog društva«)

CONTRIBUTION A LA CONNAISSANCE DU PEINTRE DE BATEAUX
VASO IVANKOVIĆ

JOSIP LUETIĆ

Avec ses 400 peintures à l'huile de voiliers et navires à vapeur, le Capitaine de Marine Vaso Ivanković est notre plus grande personnalité dans l'art de représenter plastiquement les prouesses des bateaux dans la seconde moitié du XIXe. s. Opérant à Trieste, Ivanković a, dans ses tableaux, montré avec aisance et naturel, la navigation à voile sous un vent favorable, le louvoisement des voiliers, le mouillage, l'attente des amarres, le bateau à l'ancre, les navires dans le port, etc... Ivanković est aussi, pour son époque, un maître de l'espace de rang méditerranéen qui, en tant que peintre de bateaux, travaille dans un centre portuaire dans lequel font escale des voiliers et bateaux à vapeur battant pavillons très divers. Il a représenté les bateaux dans des atmosphères fraîches et sereines, orageuses, pluvieuses, brumeuses, neigeuses et ensoleillées. Ivanković reproduit avec précision, fidèlement et de façon intéressante du point de vue pictural, des séries entières de types très divers de voiliers et bateaux à vapeur appartenant aux sociétés maritimes ou aux compagnies de navigation d'alors, et venant, non seulement de notre littoral oriental de l'Adriatique mais aussi d'Italie, d'Angleterre, de Turquie, de France, des Etats-Unis d'Amérique du Nord et d'ailleurs. Il faut faire remarquer, cependant, qu'il a surtout peint des bateaux des Bouches de Kotor, des voiliers et navires à vapeur de la région de Dubrovnik et en particulier les navigateurs de la presqu'île de Pelješac, ainsi que d'autres localités de Dalmatie, du littoral croate et d'Istrie.

A cause de la façon réaliste dont il représente voiliers et bateaux à vapeur, et qui prouve sa connaissance approfondie des sciences nautiques de son temps, ainsi que des différents éléments de construction des navires, étant donné aussi la précision avec laquelle il a peint tout ce qui avait trait à la navigation, l'oeuvre d'Ivanković offre, pour l'histoire de cette branche, un matériel culturel et historique de premier ordre et d'importance particulière. Il a aussi, par son travail, cerné de la façon la plus documentée la représentation plastique de notre vie maritime dans la seconde moitié du XIXe. s.

Par la publication de ces toutes dernières données d'archives nous connaissons de nouveaux aspects de l'activité picturale du Cap. Vaso Ivanković et de sa vie privée.